

NV205K

Právní informatika ve veřejné správě

Vyhledávání právních informací:
východiska a principy

Jakub Harašta

„PRÁVNÍ INFORMATIKA“

Právní informatika

- Součást informačních věd
- Aplikace technologií na organizaci, uchování, získávání a komunikace informací v oblasti práva (soudy, advokátní kanceláře, právnické fakulty)

CO ČEKÁME VS. CO DOSTÁVÁME

Očekávání

- Po zadání odborným jazykem systém vybere nejdůležitější zdroje – tedy zdroje, které odpovídají Vašemu dotazu.
- Zohlední synonyma a nedá zdroje neodpovídající Vašemu tématu.
- Zdroje pospojuje dohromady s jinými zdroji stejného tématu, umožní snadno odhalit překonaná rozhodnutí, které není třeba zohledňovat.
- Zdroje seřadí od nejdůležitějšího po nejméně důležité.

Zklamání

- Dokumentové sklady v nichž je možno vyhledávat zadáním podmínek a limitovaným způsobem třídit výsledky nebo nad výsledky znovu vyhledávat.
- Dokumenty jsou do značné míry propojené.
- Často vyžaduje další extenzivní práci se zdroji.
 - Rychlé pročtení apod.
- V současnosti neexistuje nic, co by se dalo označit např. za „důležitost“ judikátu
- Vyhledávání „slov“ nikoli „konceptů“
 - Software: „počítačový program“ vs. „program počítačů“ (AutZ vs. VynZ)

Základní mantra

- Musím chápat, jak systém funguje. Teprve potom můžu vědět, v čem se na něj mohu spolehnout.

ZÁKLADNÍ POJMY

Data

- Dokumenty.
- Co se v systému nachází.
- Fulltextové vyhledávání.
 - nad segmenty (text vs. právní věty vs. nadpisy)

Metadata

- Data o datech.
- Jak je systém organizován.
- Metadatové vyhledávání.
- „Objektivní“ vs. „subjektivní“ metadata.
 - Sp. zn., datum, soud, čas
 - „*Vztah k:*“ (ASPI), „*Vztah k předpisu*“ (Beck-online), „*Související s*“ (Codexis)

Vazby mezi dokumenty

- Souvislosti založené na metadatech.
- Lze je využít pro vyhledání souvisejících dokumentů podle nadefinované vazby.
 - Vazbu často představují subjektivní metadata, ale mohou být i objektivní (prováděcí předpis, citace)

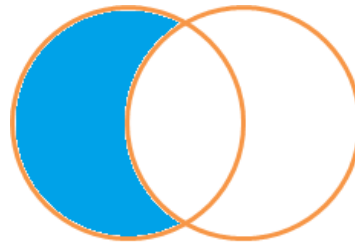
Vyhledávací maska

- Zadávám podmínky.
- Nastavuji „síto“.
- Datová a metadatová část.

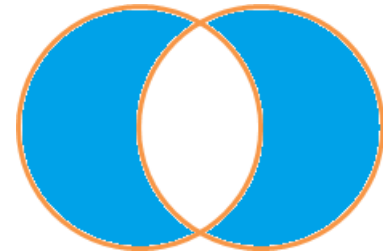
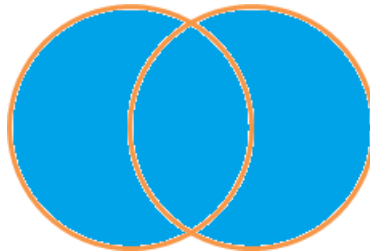
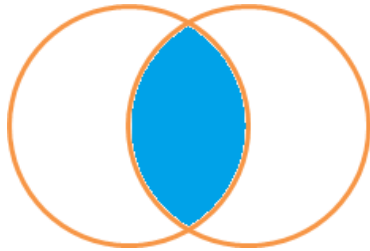
Vyhledávací operátory: Booleovské

- Booleovské operátory

- Unární (NOT)

- Binární (AND, OR, XOR)

Vyhledávací operátory: Proximitní

- Proximitní operátory
 - Blízkost slov (padělání peněz)

Lemmatizace

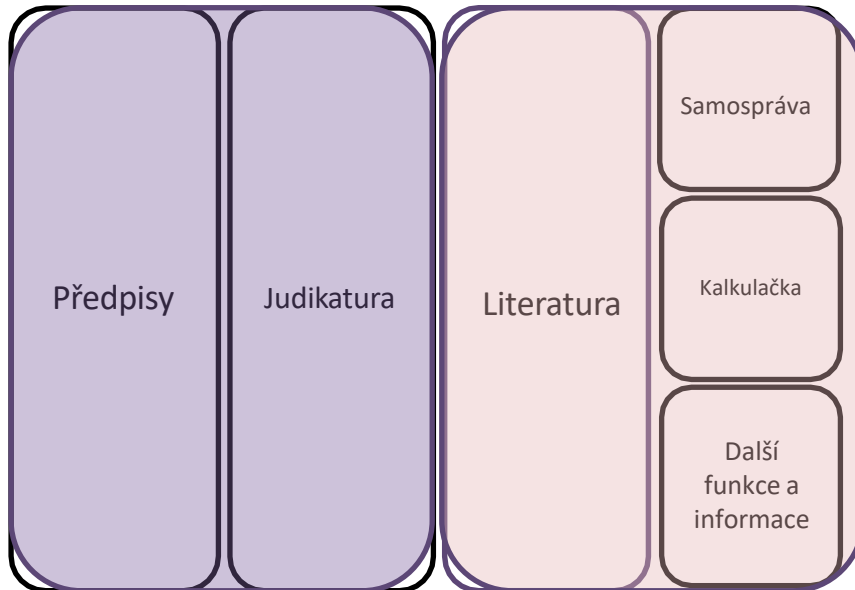
- Slovo vs. řetězec znaků.
 - obec – „obec“ je podstatné jméno, ve slovníku mám všechny pády a čísla, hledám všechny tyto definované tvary
 - „obec“, „svazek obcí“ vs. „obecní“
 - o-b-e-c – hledám všechny výskyty těchto tří písmen v textu tak, aby byly za sebou a v tomto pořadí
 - „obec“, „obecní“ vs. „svazek obcí“

SYSTÉMY

Základní mantra

- Musím chápat, jak systém funguje. Teprve potom můžu vědět, v čem se na něj mohu spolehnout.

Obsah

Funkce

Jsou mezi dokumenty naznačené souvislosti?

Jsou značené souvislosti mezi částmi dokumentů?

Jsem schopný využít seznam výsledků pro nové vyhledávání?

Jak funguje fulltextové vyhledávání?

Umí systém skloňovat/časovat?

Jak mi systém řadí výsledky?

Může mi využití specializovaného vyhledávače nějak pomoci?

Dají se ze systému exportovat dokumenty?

Fulltextové vyhledávání

- *započtení pohledávky*
 - Jsem schopný ovlivnit, jak daleko od sebe slova mají být?
 - Jsem schopný ovlivnit, v jakém pořadí?
 - Jsem schopný ovlivnit, jestli jsou ve stejné větě?
 - Jsem schopný ovlivnit, jestli jsou ve stejném odstavci?
 - Jsem schopný některé slovo vyloučit?
 - Jsem schopen naznačit, že chci dokumenty alespoň s jedním tímto slovem?

Fulltextové vyhledávání

- *započtení pohledávky*

ASPI: vyhledej dokument, který obsahuje obě slova, bez ohledu na pořadí, ve vzdálenosti x (0-9)

Beck-online: vyhledej dokument, který obsahuje obě slova, bez ohledu na pořadí i na vzdálenost

Codexis: vyhledej dokument, který obsahuje obě slova, bez ohledu na pořadí, ve vzdálenosti x (0-20)

NALUS: vyhledej dokument, který obsahuje obě slova, bez ohledu pořadí i vzdálenost

NSS: vyhledej dokument, který obsahuje alespoň jedno z těchto slov

NS: vyhledej dokument, který obsahuje obě slova, bez ohledu na vzdálenost i pořadí

ASPI

Codexis

Anonymní údaj
Anonymní_údaj

PROXIMITNÍ

Anonymní údaj [ve vzdálenosti]
Anonymní údaj [v sousloví]

Anonymní*údaj
Anonymní+údaj

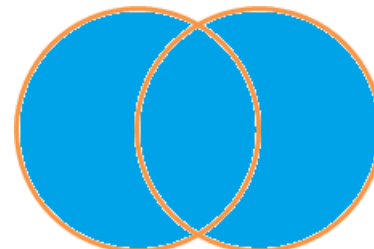
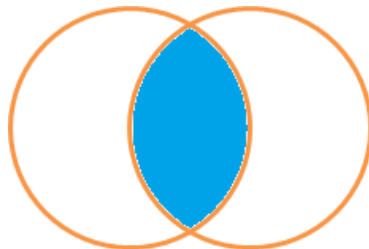
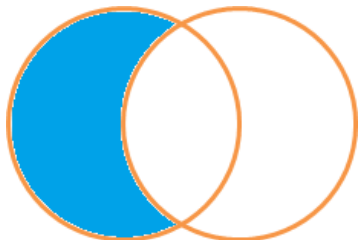
BOOLEOVSKÝ BINÁRNÍ

Anonymní údaj
Anonymní NEBO údaj

Anonymní -údaj

BOOLEOVSKÝ UNÁRNÍ

Anonymní -údaj

ZPROSTŘEDKOVANÉ A NEZPROSTŘEDKOVANÉ HLEDÁNÍ

Zprostředkované x Nezprostředkované

- Zprostředkované vyhledávání
 - Subjektivní metadata
- Nezprostředkované vyhledávání
 - Objektivní metadata, data
- Zprostředkované vyhledávání vede k rozdílům mezi výsledky poskytovanými různými systémy

Vyhledávání

- „Pravé pozitivum“ (TP) – tento výsledek je relevantní a byl jako takový systémem na dotaz vrácen
- „Pravé negativum“ (TN) – tento výsledek není relevantní a proto nebyl vrácen
- „Falešné pozitivum“ (FP) – tento výsledek není relevantní, ale přesto byl systémem vrácen
- „Falešné negativum“ (FN) – tento výsledek je relevantní, ale přesto nebyl systémem vrácen
- Přesnost / úplnost – umožňuje měřit, jak moc je dotaz/systém efektivní

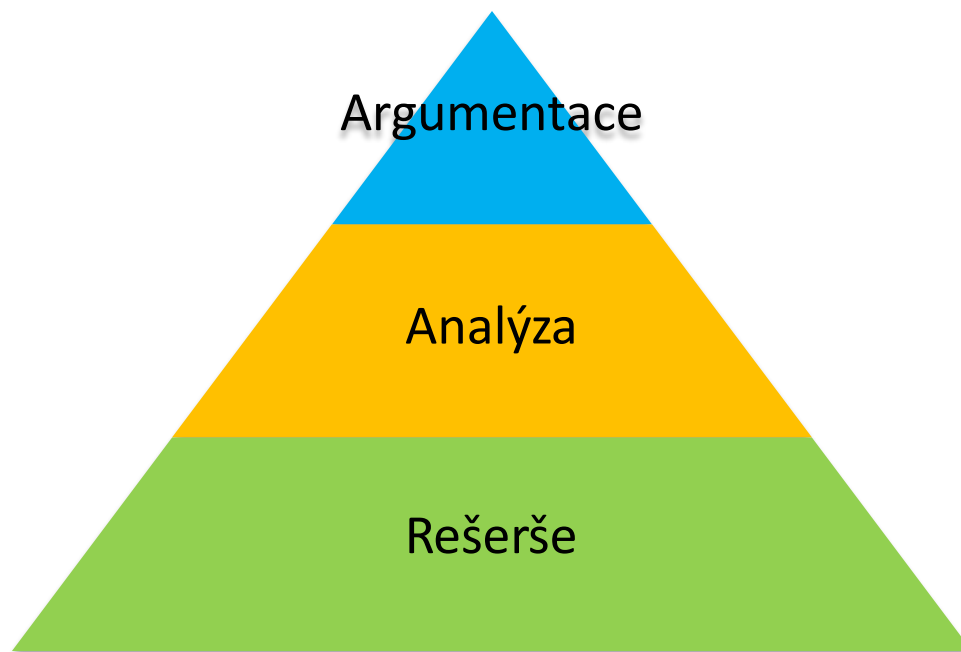
Příklad

- Ptal jsem se všech tří systémů na judikaturu k AutZ a ZOOÚ (říjen 2018)
- Nechal jsem ohodnotit právníky, která rozhodnutí jsou a nejsou pro předpis relevantní (bez ohledu na systém)

Výsledek

Společný základ	ASPI		Beck-online		Codexis	
	P	R	P	R	P	R
AutZ (všechna)	.254	.729	.459	.579	.274	.635
AutZ (jen publikovaná)	.426	.829	.467	.800	.451	.657
ZOOÚ (všechna)	.534	.723	.580	.362	.507	.546
ZOOÚ (jen publikovaná)	.623	.825	.638	.750	.640	.800

PRÁCE S INFORMACEMI

Základní schopnost právníka je vyhledat relevantní zdroje

Formulace vyhledávacího dotazu na základě zadání

Judikatura (publikovaná / nepublikovaná)

Literatura / Komentáře

Být si vědom limitů informačních systémů / být schopen je kombinovat

„Evaluace“ (*precision / recall* // přesnost / úplnost)

Soupis zdrojů, o kterých si myslím, že odpovídají mému tématu a jsou k němu přínosné

Rešerše

Druhým požadavkem je analyzovat zdroje

Vyhodnocení zdrojů, jejich zpracování

Anotace zdrojů (poznámky, „barvičky“, spojení)

Identifikace klíčových argumentů pro jednotlivé dokumenty

Limity aplikace nalezených rozhodnutí na můj případ

Analýza

Argumentace

ARGUMENTOVAT (poradit, odpovědět na otázku, přesvědčit soud, protistranu...)

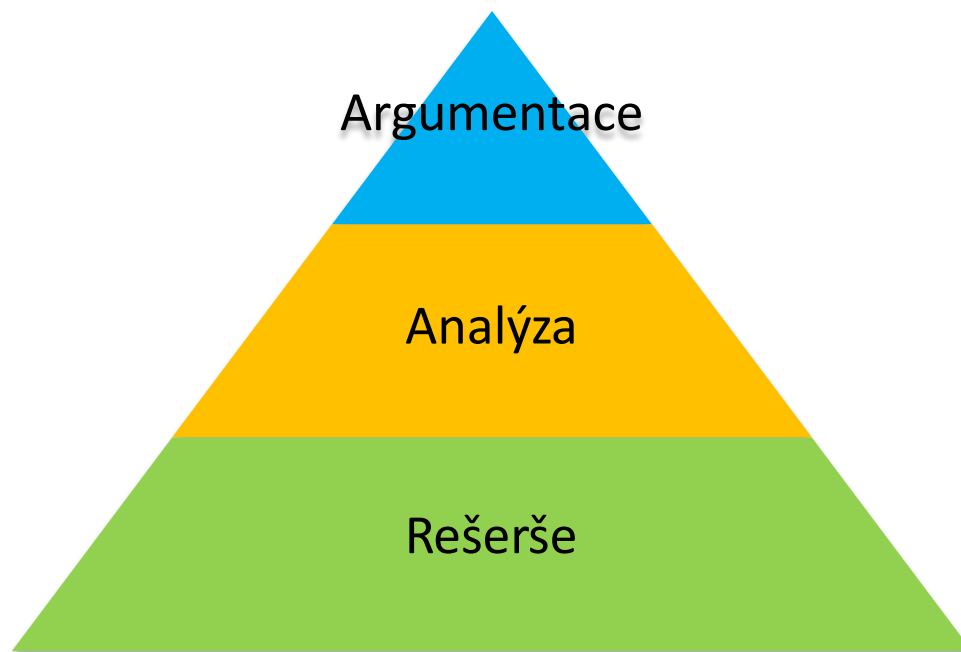
Základní argumentační struktura (argumentační mapa?)

Jaké důkazy pro jaké argumenty (faktické důkazy, komparativní argumenty apod.)

Zdůraznění zdrojů důležitých pro podporu mojí argumentace

Marginalizace (zamlčení?) zdrojů stojících proti mojí argumentaci

Respektujte požadavky kladené na Váš výstup (**ZADÁNÍ**)

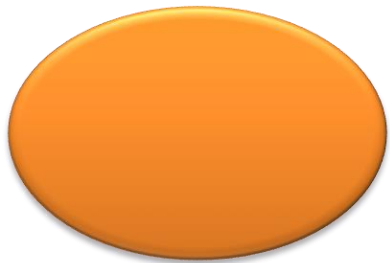
„RELEVANTNÍ“ PRÁVNÍ INFORMACE

Relevance

- Algoritmická/systémová
 - Vyhledání fulltextem (Booleovské / proximitní)
- Tematická
 - Automatická klasifikace dokumentů (klíčová slova; oblasti úpravy v ASPI; oblast práva v Beck-online), provázanost judikátů s ustanovením
- Bibliografická
 - Hledání konkrétního dokumentu
- Kognitivní
 - Na straně uživatele; např. preference „nových“ dokumentů nebo „autoritativních“ rozhodnutí
- Situační (užitečnost)
 - Pro uživatele – redukce nejistoty, užitečnost pro řešení problému apod.
- Doménová
 - Některé dokumenty jsou důležitější, než jiné (publikovaná rozhodnutí)

- **Algoritmická/systemová**
 - Vyhledání fulltextem (Booleovské / proximitní)
- **Tematická**
 - Automatická klasifikace dokumentů (klíčová slova; oblasti úpravy v ASPI; oblast práva v Beck-online), provázanost judikátů s ustanovením
- **Bibliografická**
 - Hledání konkrétního dokumentu
- **Kognitivní**
 - Na straně uživatele; např. preference „nových“ dokumentů nebo „autoritativních“ rozhodnutí
- **Situační (užitečnost)**
 - Pro uživatele – redukce nejistoty, užitečnost pro řešení problému apod.
- **Doménová**
 - Některé dokumenty jsou důležitější, než jiné (publikovaná rozhodnutí)

Znalosti

- Právní předpisy
 - Hierarchie; prováděcí předpisy?
- Rozhodnutí vs. publikovaná rozhodnutí
- Komentářová literatura
- Časopisecké články
- Anotace judikatury
- Monografie

Situace

- Na straně dotazu:
 - Rešeršuji „vrcholné soudy“?
 - Zajímá mě sjednocování judikatury nebo lidskoprávní rozměr?
 - Mám komentář z roku 2015 a potřebuji rešerši k překlenutí doby od vydání komentáře.
- Na straně zpracování odpovědi:
 - Pomohl mi tento dokument s výkladem, redukuje moji nejistotu ohledně pojmu?
 - Umožnil mi tento dokument vyřešit můj problém?

Dovednosti

- Jak zadávat do jednotlivých systémů Booleovské operátory?
- Jak najít judikaturu provázanou ke konkrétnímu ustanovení předpisu?
- Jak najdu prováděcí předpisy?

KONTEXT

Předpisy

- Kde stojí předpis v systému práva?
- Kde stojí ustanovení v systému předpisu?

Hierarchie podle právní síly

- Ústavní pořádek
 - Zákony
 - Vyhlášky, nařízení
 - Vyhlášky, nařízení (obce/kraje)
- + právo EU

Příklad – „jiná osoba“

- Vyhláška č. 520/2005 Sb., o rozsahu hotových výdajů a ušlého zisku, které správní orgán hradí jiným osobám, a o výši paušální částky nákladů řízení
 - <http://tiny.cc/520-2005>

520

VYHLÁŠKA

ze dne 16. prosince 2005

o rozsahu hotových výdajů a ušlého výdělku, které správní orgán hradí jiným osobám, a o výši paušální částky nákladů řízení

Ministerstvo vnitra stanoví podle § 176 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, (dále jen "zákon"):

Rozsah hrazení hotových výdajů a ušlého výdělku jiným osobám

§ 1

(1) Podklad pro výpočet náhrady ušlého výdělku jiné osoby, která je v pracovním poměru nebo v poměru občana nebo v jiném pracovněprávním vztahu, tvoří průměrný hodinový výdělek vypočtený podle zvláštního právního předpisu. Částka vypočtená tak, že se průměrný hodinový výdělek vynásobí počtem hodin, kdy nebyla jiná osoba přítomna při výkonu úkonu podle zákona. Výše náhrady ušlého výdělku nesmí převyšovat maximální částku vypočtenou podle odstavce 1. Výše ušlého výdělku jiné osoby na základě potvrzení vydaného zaměstnavatelem, ve kterém je uveden zaměstnavatel sníží výdělek za dobu nepřítomnosti v práci z důvodů souvisejících s účastí na výkonu úkonu podle zákona.

Příklad – „jiná osoba“ (pokrač.)

- §176 SŘ
 - *„Ministerstvo vnitra vydá právní předpis k provedení §79 odst. 4 a 5.“*
- §79 odst. 4 a 5
 - *„4) Prováděcí právní předpis stanoví rozsah, v němž správní orgán hradí hotové výdaje a ušlý výdělek jiným osobám, zejména v souvislosti s výkonem funkce opatrovníka a s opatřováním podkladů pro vydání rozhodnutí. Nárok na náhradu musí být u správního orgánu uplatněn do 8 dnů poté, co náklady vznikly, jinak zaniká.*
 - *(5) Povinnost nahradit náklady řízení paušální částkou uloží správní orgán účastníkovi, který řízení vyvolal porušením své právní povinnosti. Prováděcí právní předpis stanoví výši paušální částky nákladů řízení a výši paušální částky nákladů řízení ve zvláště složitých případech nebo byl-li přibrán znalec. V případech hodných zvláštního zřetele lze výši paušální částky na požádání snížit.“*

Struktura předpisu

- Článek 25 Legislativních pravidel vlády
 - Část první, část druhá...
 - Hlava I, Hlava II...
 - Díl 1, Díl 2...
 - Oddíl 1, Oddíl 2...
 - Pododdíl 1, Pododdíl 2
- Článek 26 Legislativních pravidel vlády
 - Paragrafy (vs. Ústavní zákon)
 - (Odstavce)
 - Pododstavce
 - Body

Příklad – §666 OZ

- TEXT:

- (1) Má-li být uzavřen církevní sňatek, musí snoubenci nejprve předložit oddávajícímu osvědčení vydané matričním úřadem, v jehož správním obvodu má být manželství uzavřeno. Osvědčení musí obsahovat potvrzení o tom, že snoubenci splnili všechny požadavky stanovené zákonem pro uzavření manželství. Od vydání tohoto osvědčení do sňatečného obřadu nesmí uplynout více než šest měsíců.
- (2) Byl-li uzavřen církevní sňatek, je oddávající povinen do tří pracovních dnů od uzavření manželství doručit matričnímu úřadu, v jehož správním obvodu bylo manželství uzavřeno, protokol o uzavření manželství s uvedením skutečností podle jiného právního předpisu.

- SOUVISLOST

- Jedná se o součást dílu „Vznik manželství“ (Díl 2: §656-676), kterému předchází díl „Všeobecné ustanovení“ (Díl 1: §655), vše je pak součástí hlavy „Manželství“ (Hlava I: §655-770) a části „Rodinné právo“ (Část druhá: §655-975). To je částí OZ upravující specifickou oblast, které ale předchází část „Obecná část“ (Část první: §1-654), která obsahuje např. zásady, základní principy a pojmy („glosář“).

Judikatura

- Bylo rozhodnutí publikováno?
- Který soud rozhodoval?
- Kde se nachází zájmový text v rámci rozhodnutí?

Publikovaná judikatura

- Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu
- Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu
 - „zelená“ sbírka
- Sbírka rozhodnutí Nejvyššího správního soudu

Různé soudy = různý střed zájmu

- O čem se s Vámi soud baví?
- O čem se může bavit?
 - „ESLP řekl, že je možné sledovat zaměstnance.“
 - Bărbulescu proti Rumunsku, rozsudek z 5. září 2017 ve věci 61496/08

Struktura rozhodnutí

- Hlavička/úvod
- Procesní historie
- Replika/aktuální podání
- Argumentace soudu
- Patička/poučení/náklady

ZÁVĚREM

Právní informační systém...

- ... není expertním systémem – nedoporučuje, pouze prezentuje.
- ... nedokáže nahradit práci kvalitního soudce/úředníka/advokáta.
- ... nedokáže nahradit podrobné čtení předpisů a rozhodnutí.
- ... je povinnou výbavou v záplavě informací.
- ... Vám může pomoci rozhodnout se, co číst a s čím naopak neztrácet čas.
- ... vybíráte podle zvyku a osobní preference.

Vyhledávání...

- ... musí být vědomá činnost.
- ... se točí kolem toho, o čem si myslíme, že nám bude užitečné.

Děkuji Vám za pozornost!

jakub.harasta@law.muni.cz